

VOJSKO

najvišje ležeča vas na Primorskem

4

Prijazen in mehak svet Vojskarske planote
kraljuje nad strmimi pobočji Kanomljice
in Idrije. Ponuja nam izjemne razglede
vse od Triglava do Snežnika.

Organizacija
Združenih narodov
za izobraževanje,
znanost in kulturo

Idrija
UNESCO
Globalni
Geopark

Sprehodimo se po planoti

Preden dospemo do vasi Vojsko, se pri domačiji Gnezda naužijemo prekrasnih pogledov na Julijske Alpe. Z razgledišča s pretvornikom gledamo čez grebene na Julijce od Krna do Črne prsti s Triglavom ter Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Očarajo nas poletno cvetoči travniki, med katerimi se nam pogled ustavi na skalnih samotarjih.

Kranjska lilija (*Lilium carnolicum*)

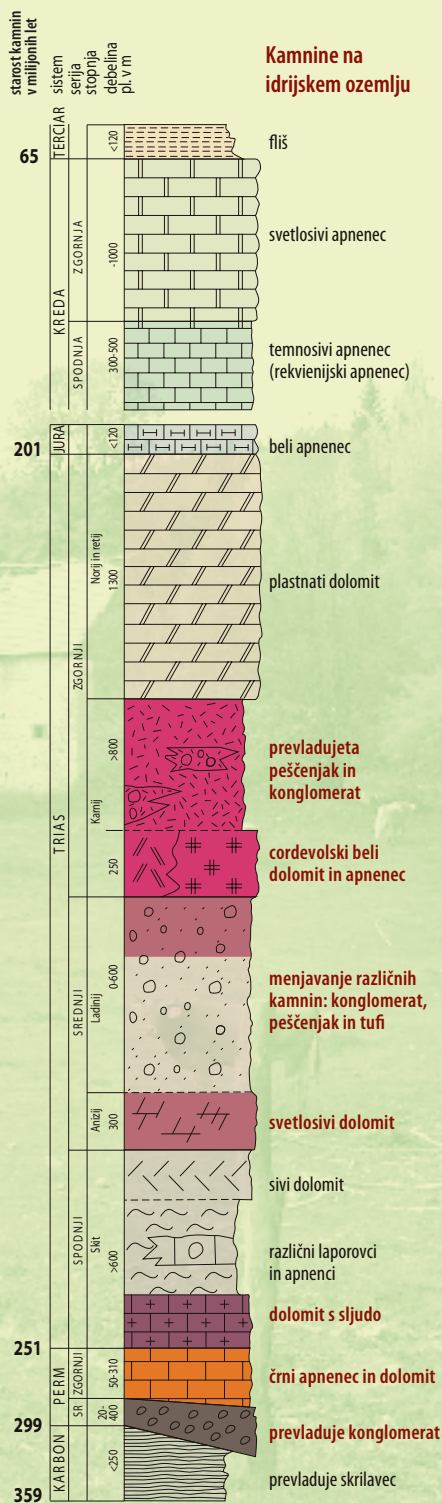

Kamninska podlaga

Vojskarska planota je geološko zanimivo zgrajena. Večino planotastega sveta sestavlja anizijski dolomit z vključki dolomitnega konglomerata ter zaplatami ladinijskega tufa. Omenjene kamnine so prekrите z belim cordevolskim dolomitom, ki prehaja v julski dolomit in peščenjak (Razori). Najstarejše kamnine na planoti so vidne med Škratovcem in Krpcijo, v Vojskarskem tektonskem poloknu. Tu najdemo paleozojske grōdenske peščenjake in zgornjepermske karbonatne kamnine, ki prehajajo v skitski dolomit.

Korale *Waagenophyllum indicum* v zgornjepermskem apnencu

Poletne preproge cvetočih travnikov

Neokrnjeni višinski vojskarski travniki so bogati s cvetjem. Tu uspeva več vrst zaščitene kukavičevke (*Orchidaceae*). Ob kapelici sv. Janeza pod farno cerkvijo lahko občudujemo za naše kraje redek pomladanski jeglič (*Primula veris subsp. veris*) in navadne pogačice (*Trollius europaeus*). Zastopane so vse tri slovenske lilije: kranjska, turška in brstična (*Lilium carnolicum*, *L. martagon*, *L. bulbiferum*). V strmih pobočjih, ki padajo v Kanomljo ter proti Idriji in Trebuščici, najdemo tudi tiso (*Taxus baccata*), bodiko (*Ilex aquifolium*) in širokolistno lobodiko (*Ruscus hypoglossum*). Poznavalcem zelišč planota ponuja bogastvo zdravilnih rastlin: arniko (*Arnica montana*), astramontano, ki ji pravilno rečemo srhkodlakavi oman (*Inula hirta*), materino dušico (*Thymus pulegioides subsp. montanus*), šentjanževko (*Hypericum perforatum*), srčno moč (*Potentilla erecta*) in druge zeli iz naravne lekarne.

Astramontana (*Inula hirta*), skrivnostna rastlina, polna zdravilnih vplivov na posameznika. Raste na mnogih rastiščih po Sloveniji, na Vojskem pa je še posebej priljubljena. O njej je pisal že zdravnik Mathioli (1501–1577).

Na drugi strani kočevške izravnave je imenitno razgledišče na vrhu Vodonosa. Od tu se nam odpirajo sijajni pogledi na Zgornjo Idrijco, Poslušanje, južni rob Trnovskega gozda, Idrijski Log, Javornik in dalje vse do Snežnika.

Skalna samotarja v Kočevšu

V širši okolici Kočevša so na več lokacijah nastali številni, več metrov visoki kamniti stolpi, čoki in bloki. V bližini Miklajča (Alič) je nastal celo manjši 'kamniti gozd'. Posebno izstopata več metrov visoka, samostojno stoječa samotarja na travniku pod cesto v Kočevšu. Stojita na odprtem svetu sredi uvale. Vsi ti morfološki pojavi so se oblikovali v anizijskem dolomitnem ali dolomitnem konglomeratu.

Spomladanski svišč (*Gentiana verna* subsp. *verna*)

Trohova ravan

je dobila ime po kmetiji Pri Trohu, ki leži na njenem vzhodnem obrobju. Za vojskarske razmere je Trohova ravan res prava 'ravan', saj je njen osrednji del skoraj raven. Proti zahodu se podaljša v izrazito mrazišče ob poti proti Tabrovšu, kjer sneg obleži daleč v pomlad. Tik nad kmetijo Pri Trohu se dviga zaobljen hribček s slikovito skupino brez.

Večino Trohove ravni prekriva značilen, skoraj bel in neplastnat zgornjetriasni cordevolski dolomit. Več občasnih požiralnikov, nekatere so že zasuli, je razporejenih po sredini izravnave in vezanih na podzemeljski odtok vode iz vojskarskih ponikev Poncale proti Vovkovi jami. Tak nenavaden tok vode je pogojen z geološkimi razmerami.

Travnike Trohove ravni in senožeti nad Kanomljo, zahodno od Škratovca, vsako pomlad krasi Clusijev svišč (*Gentiana clusii*) in bezgova prstasta kukavica (*Dactylorhiza sambucina*). Pri skrbnem opazovanju najdemo tudi zeleni volčji jezik (*Coeloglossum viride*), belkaste ročice (*Pseudorchis albida*), spomladanski svišč (*Gentiana verna subsp. verna*) in malo praprotno navadno mladomesčino (*Botrychium lunaria*).

Zeleni volčji jezik
(*Coeloglossum viride*)

Belkaste ročice
(*Pseudorchis albida*)

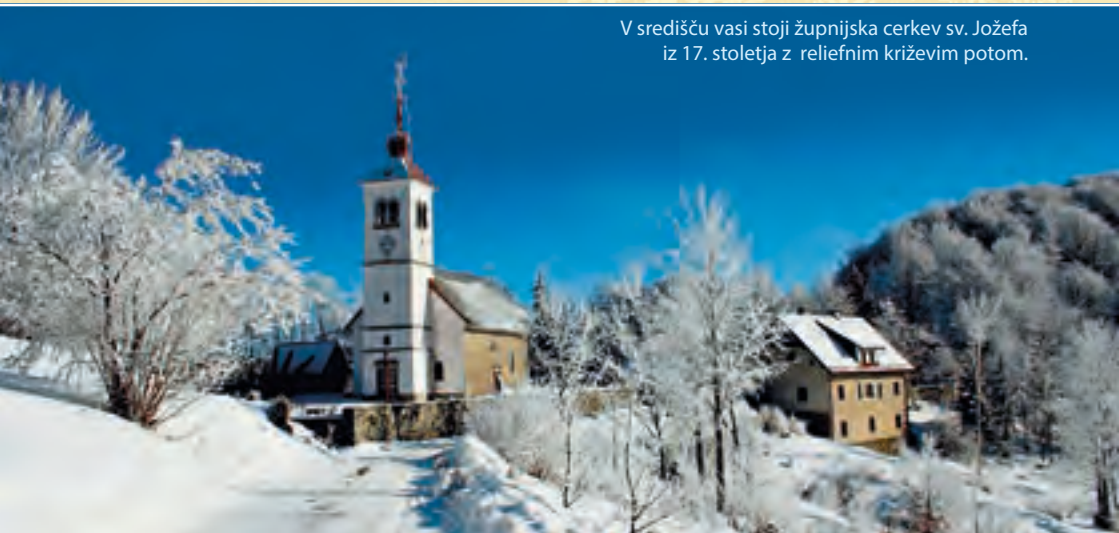
Vojsko – starožitna vas

V osrednjem delu planote se dviga vrh Školj (1129 m), pod katerim je središče vasi s cerkvijo sv. Jožefa. Na planoti so tri gostišča z odlično domačo hrano, kjer lahko tudi prenočimo, ter Center šolskih in obšolskih dejavnosti.

Iz središča vasi vodijo poti do bližnjih zaselkov: Rovtarjev vrh, Log, Ogalce, Vojščica, Gačnik, Mrzla Rupa ...

Srce in duša planote so prijazni in gostoljubni domačini. Vojskarji so bili v preteklosti poznani po kovaštvu, skoraj v vsaki hiši so imeli kovačijo, kjer so izdelovali žeblje, žene pa so ob dolgih zimskih večerih klekljale. Še danes je skrbno obdelan vsak košček zemlje, razvita je predvsem živinoreja in gozdarstvo.

V središču vasi stoji župnijska cerkev sv. Jožefa iz 17. stoletja z reliefnim križevim potom.

Domačija Pr' Smodin

Domačija Ogalce z vodnjakom na utež iz leta 1861.

Snežena jama

Jama je tektonskega nastanka z ozkim in strmim vhodom. Sneg in led iz te jame so včasih uporabljali za hranjenje živil.

Mogočne domačije (Pr' Smodin, v Humu, na Ogalcah, na Brd ...) zidane iz kamna, so še ohranjene. Večinoma so prazne, nadomestile so jih nove.

Za planoto je značilno gorsko podnebje s svežimi poletji in dolgimi zimami. Vojskarji se radi pošalijo, da pri njih ne gori ogenj samo od sv. Jakoba do sv. Ane oziroma od 25. do 26. julija.

Legendarni tiskarski stroj še vedno deluje ...

Zaradi svoje odmaknjenosti in narodne zavesti prebivalcev je bila planota vseskozi trdno oporišče osvobodilnega boja druge svetovne vojne. V grapi Studenca je delovala Partizanska tiskarna Slovenija, nedaleč stran, v povirju Belce, pa Partizanska bolnišnica Pavla.

Partizanska tiskarna Slovenija

je avtentično ohranjena iz leta 1944. Bila je največja in tehnično najbolj opremljena partizanska tiskarna na Primorskem. Tu so tiskali Partizanski dnevnik, edini odporniški dnevnik v okupirani Evropi. Izjemno težak tiskarski stroj so pripeljali iz Italije.

Partizansko grobišče na Vojščici

Nagrobni kamni v obliki svinčenk in kamnito obzidje v obliki srca, so tu v spomin na 305 borcev, padlih aprila 1945, ko je tod divjala zadnja in najhujša sovražnikova ofenziva.

Vrh Hudournika je izjemna razgledna točka

Hudournik

Z višino 1148 m je vrh Hudournika najlepša razgledna točka Vojskarske planote. Njegov prijazen, mehak, izravnani travnati vrh se na severovzhodni strani zaključi z ostrim kamnitim pomolom iz karnijskega cordevolskega dolomita, ki kraljuje nad obsežnim strmim pobočjem. Globoko pod njim je prelaz Oblakov Vrh (721 m). Tu se stikata v Idrijsko hribovje globoko vrezani dolini Kanomljičice in Hotenje. Obe sta oblikovani v prelomni coni Idrijskega preloma, ki se vleče iz Kanomeljskega Razpotja, čez Oblakov Vrh proti Dolenji Trebuši. Pogled na obe dolini in s tem na cono Idrijskega preloma je s Hudournika res enkratno. Na drugi strani 'tektonskega jarka' se kot na dlani raztezata grebena Uter in Krnic z Lokvarskim vrhom (1079 m). Oko ob lepem vremenu seže od Kanina in Krna na zahodu, do Triglava, ki se blešči prav pred nami, mimo Porezna in Blegoša vse do Kamniško-Savinjskih Alp. Če se obrnemo proti jugu, se nam oko ustavi na mogočni pregradi Trnovskega gozda s podaljški preko Javornikov vse do Snežnika.

Hudournik ni znan samo po izjemnih razgledih, ampak tudi po botanični pestrosti.

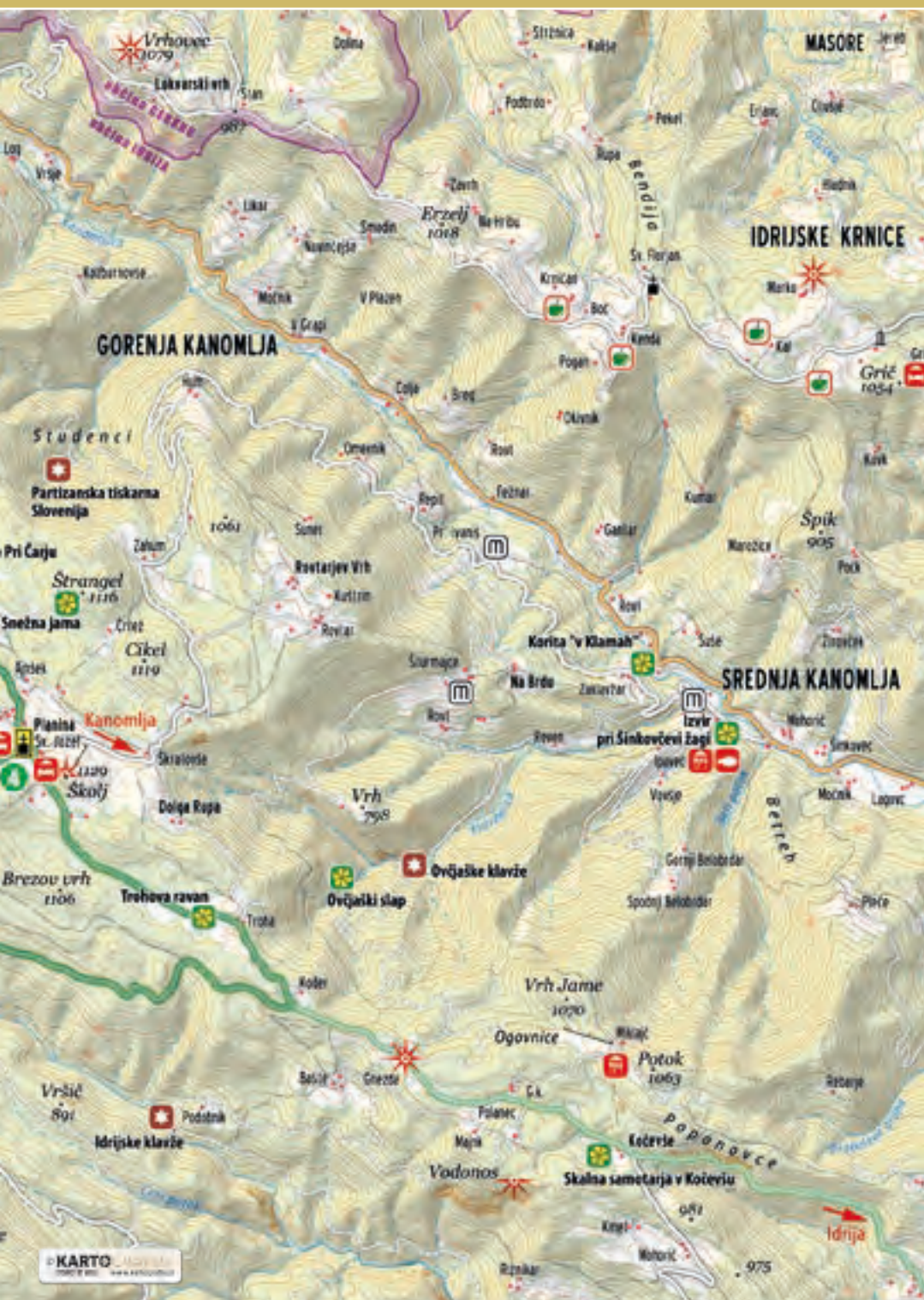
Tu raste več vrst kukavičevk (*Orchidaceae*): oblasta kukavica (*Traunsteinera globosa*), zeleni volčji jezik (*Coeloglossum viride*), belkaste ročice (*Pseudorchis albida*), trokrpi koralasti koren (*Corallorrhiza trifida*), šmarnice (*Convallaria majalis*) in vetrovke (*Thalictrum aquilegiifolium*). V bližini je rastišče kranjskega jegliča (*Primula carniolica*) kar na travniku, kar je zanj prava redkost. V senčnem prepadnem skalovju nad Oblakovim Vrhom uspeva mešanica alpskih in submediteranskih rastlin: navadni slečnik (*Rhodothamus chamaecistus*), dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*), vednozeleni gornik (*Artostaphylos uva-ursi*), alpski srobot (*Clematis alpina*), alpska velesa (*Dryas octopetala*) in najmanjši alpski zvonček (*Soldanella minima*). Višje na izpostavljenih rogljih pa najdemo alpski volčin (*Daphne alpina*), ki ljubi toploto. Pod Hudournikom so tudi naravna nahajališča rušja (*Pinus mugo*) in alpskega macesna (*Larix decidua*), ena redkih zunaj ozemlja Alp.

Alpski volčin (*Daphne alpina*)

Dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*)

Pri kmetiji Brdar (na Brd) si lahko ogledamo zbirko domačih orodij in staro kovačijo, v neposredni bližini pa slikovit Brdarjev slap.

Soteska Gačnika

Bogato zgodovinsko izročilo in naravne lepote so na enem mestu dostopne v **soteski Gačnika**.

Potok Gačnik se po vratolomnem spustu (800 m višinske razlike) izliva v Trebuščico in je izjemno bogat s slapovi, koriti, tolmoni ter brzicami.

Edini lahko dostopen je najvišje ležeči **Brdarjev slap**. Ime je dobil po kmetiji Brdar na izrazitem sedlu grebena med Bendijo in Brdarskim vrhom (985 m).

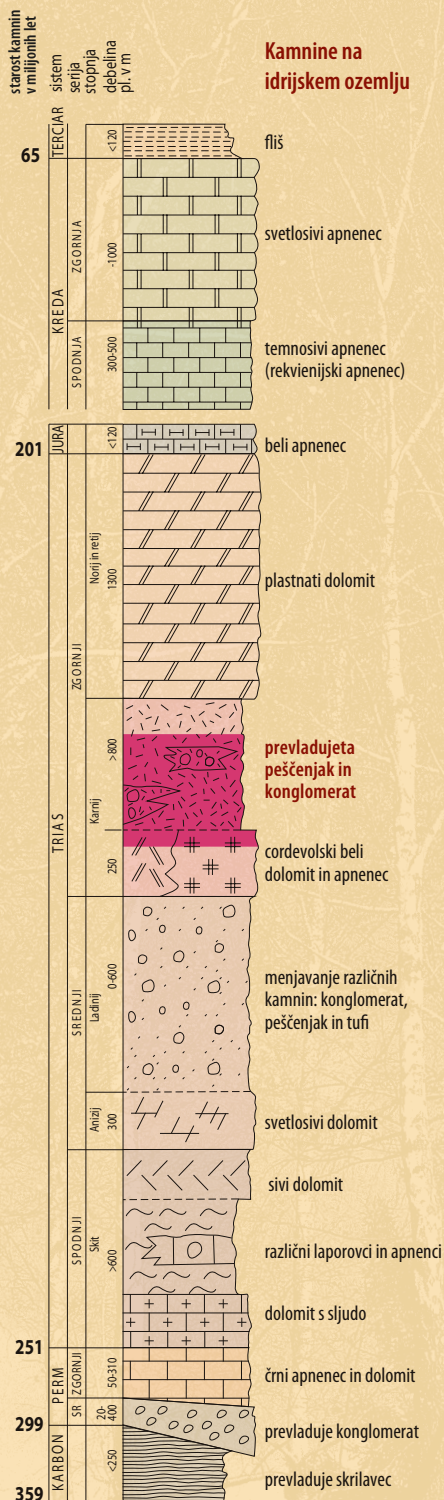
Do podnožja slapu pridemo po strmem kolovozu. Gačnik je tu umetno zajezen, tako da se je v ozko strugo nalovilo polno pisanega proda. Prodišče sega do podnožja slapu, ki je visok 6 m, verjetno pa še kak meter več. Voda se spušča v dveh stopnjah.

Po strmo nagnjenem zgornjem delu pade navpično na vmesno ozko poličko, kjer ob sušnem vremenu nekoliko 'pomenca'.

Potem se prelije čez spodnji del v kar velik bazen na dnu, zraven katerega so bili pred leti še vidni ostanki Brdarjevega mlina. Slap je zelo slikovit, še zlasti kadar je primerno osvetljen. Voda ga je oblikovala v cordevolskem dolomitu, in sicer ob več šibkih prelomnih ploskvah, ki potekajo približno v smeri sever–jug. Zaradi strmega terena in skalnih previsov so slapovi težko dostopni, zahtevajo dobro kondicijo in tudi alpinistične veščine.

Svet mokrišč v dolini Gačnika

Pod kmetijo Maganija v središču Vojskarske planote odkrijemo drugačen svet. Sredi planote vijuga potok Gačnik po manjših zamočvirjenih ravninah. Na mehkih karnijskih peščenjakih se je izoblikovala nenavadna pokrajina. Peščenjaki prehajajo tu in tam v konglomerat z rdečimi jaspisi ter vložki gomoljastega apnenca. V apnencih najdemo ostanke školjk, ostrakodov, koral, bodic morskih ježkov, alg in redke ostanke kopenskih rastlin. Peščeno pobočje sekajo slabo vodnate plitve grape, vmes pa pestrijo pokrajino goli, razkriti, nerodovitni peščeni grički in grebeni s posameznimi krivenčastimi bori. Svet je prijeten, vendar pust in zaenkrat še vedno samotnen, saj je za kmečko gospodarstvo neuporaben. Goli laporasti grički spominjajo na flišne goličave v Vipavski dolini.

Neporaščeni peščeni grički in grebeni. Pod njimi se raztezajo mokrišča s posameznimi bori, brezami, macesni in brini.

Navadna mastnica (*Pinguicula vulgaris*)

Dolgolistna rosika (*Drosera anglica*)

Trije obrazi – vrtovi kukavičevk v juliju, poleti se od nešteti cvetov navadne močvirnice pobelijo travniki, jeseni pa v senci temnih smrek, borov in macesnov zavladala vlažni oranž.

Na mokriščih uspevajo kar tri slovenske mesojede rastline: okroglostna rosika (*Drosera rotundifolia*) ter alpska in navadna mastnica (*Pinguicula alpina*, *P. vulgaris*). Močvirni travniki so bogato posuti tudi s kukavičevkami (*Orchidaceae*): laponska (*Dactylorhiza lapponica*), majska (*Dactylorhiza majalis*), Traunsteinerjeva (*D. traunsteineri*) in mesnordeča prstasta kukavica (*D. incarnata*), navadna in širokolistna močvirnica (*Epipactis palustris*, *E. helleborine*) ter širokolistni munec (*Eriophorum latifolium*). Poleg zgoraj naštetih, ki so v Sloveniji vse zavarovane, raste tu še tudi zavarovana rumena maslenica (*Hemerocallis lilioasphodelus*) in šotni mah (*Spagnum* sp.) Na tem področju je bila nenavadna najdba štajerskega pljučnika (*Pulmonaria stiriaca*).

Domačija Pr' Smodin s seizmološko postajo.

Skalni samotar pod kmetijo pri Čarju

Ob poti pri kmetiji pri Čarju nam pogled privabi lepo oblikovan, 4 do 5 m visok **skalni samotar**. Zgrajen iz tršega dolomita s konglomeratnimi vključki že tisočletja kljubuje mehničnemu razpadanju in kemičnemu preperevanju.

Jelenji vrh

Jelenji vrh (1147 m) nad kmetijo Jelenk ni posebno izpostavljen. Pravzaprav gre le za najvišji del grebena, ki se pne med kmetijama Kotlar in Jelenk. Je eden najvišjih vzpetin na Vojskarski planoti. Znani Hudournik je le za en meter višji.

To, kar so pogledi s Hudournika za ozemlje severno od Vojskarske planote, so pogledi z Jelenjega vrha za ozemlje proti jugu in zahodu. Globoko pod nami leži dolina Trebuša. Preko Gorenje Trebuše in Hudega polja vidimo do Govcev in Bukovega vrha (1314 m – pragozd). Naravnost pred nami se pnejo skoraj navpične, težko prehodne severne stene Poldanovca in sosednjih vrhov. Proti severozahodu ustavijo pogled divje grupe Kozjih sten nad Dolenjo Trebušo. Ob lepem vremenu seže pogled mimo Matajurja do zahodnih Julijcev ter celotnega

grebena Tolminsko-Bohinjskih gora s Triglavom. Pred to mogočno kuliso pa leži celoten zahodni del Vojskarske planote z Ogalcami in Planinico (1170 m) ter Hudournikom v ozadju.

Preden dospemo po krožni poti do središča vasi, zavijemo še do domačije Pr' Bončinu, kjer so naši predniki skrbno očistili vsako ped zemlje in kamen za kamnom zložili v obzidje.

Ohranjeno obzidje domačije Pr' Bončinu

Legenda pripoveduje, da je dal nekoč posestnik svojim dninarjem del neuporabnega ozemlja. Ti pa so površino z leti očistili kamenja in tako je nastalo obzidje, ki še danes obkroža domačijo.

Namig za izlet

Z Vojskega vodi pot v osrčje Trnovskega gozda. Pragozd **Bukov vrh**, ki leži v vrtači na severnem robu Trnovskega gozda na nadmorski višini 1314 m, je del prvobitne narave, ki se je izognil 400-letnemu človekovemu gospodarjenju.

Smrekova draga je globoka vrtača z mraziščem na dnu (rastlinski obrat), kjer med rušjem uspeva še nekaj drugih vrst alpskega rastja, običajnega sicer na najvišjih alpskih vrhovih, tudi zelo znani islandski lišaj.

Posebna je še **Velika ledena jama v Paradani**, iz katere so led v preteklih stoletjih vozili celo v oddaljeni Egipt.

Vojsko je znano po izjemno **lepih tekaških progah**, ki vodijo po razgibani pokrajini. Za ljubitelje alpskega smučanja so urejene krajše smučarske proge za začetnike in družinsko smuko.

Posebne užitke narava nudi **kolesarjem** in **pohodnikom**.

ŠPORTNE aktivnosti

Tekaško smučarski center Vojsko
(tek na smučeh)
p.p. 138, Idrija • t: 031 703 517

OGLEDI

Partizanska tiskarna Slovenija
(Mestni muzej Idrija) • t: 041 479 652

Prodaja NARAVNIH/DOMAČIH izdelkov

Posestvo Na kupčku
Čekovnik 22, Idrija • t: 031 616 411

GOSTINSTVO in NAMESTITVE

Apartma Alpski vrt
Vojsko 25, Idrija • t: 05 374 20 35

Domača gostilna pri Belem kamnu
Vojsko 1a, Idrija • t: 031 307 214

Posestvo Na kupčku
Čekovnik 22, Idrija • t: 031 616 411

Koča na Hleviški planini
Čekovnik 34a, Idrija
www.planinsko-drustvo-idrija.si

CŠOD, Dom Vojsko, Vojsko 21, Idrija
t: 05 374 20 30 (*predhodna najava*)

TRADICIONALNE prireditve

- Krajevni praznik z gasilsko veselico (*v juniju*)
- Jakobova nedelja (*v juliju*)
- Pohod ranjencev (*zadnja sobota v avgustu*)
- Pri nas je pesem doma (*v septembru*)

Območje Vojskarske planote

Dolžina: 10 km med Kočevšem in Stržnikarjem

Širina: 2 km

Območje planote: 39,5 km²

Povprečna nadmorska višina: 1024 m

Naselje: Vojsko, 218 prebivalcev (po podatkih CRP)

Prevladujoči kamnini: dolomit in apnenec

Gozdna združba: dinarski jelovo-bukov gozd (*Omphalodo-Fagetum*)

Botanična posebnost: astramontana – srhkodlakavi oman (*Inula hirta*)

Razgledni vrhovi: Planinca (1270 m), Hudournik (1148 m),

Jelenji vrh (1147 m), Školj (1129 m)

Vodotoki: Gačnik, ob obrobju planote Kanomljica, Trebuščica, Idrija

Vojskarska planota je izravnana, vendar razgiban svet s povprečno nadmorsko višino nad 1000 m med Kočevšem na jugovzhodu, Gačnikom in Stržnikarjem na severozahodu ter med dolino Idrije na jugozahodni in dolino Kanomlje na severovzhodni strani. Nad planoto se dvigajo vrhovi, ki ponujajo panoramske razglede daleč naokoli. Edino naselje **Vojsko** je dostopno iz Idrije po ozki strmi cesti (15 km). Dostop je možen tudi iz tolminske smeri po dolini Trebuše mimo Razazije ali Mrzle Rupe, s Predmeje preko Trnovskega gozda ter iz Kanomlje preko Oblakovega Vrha.

Založil: Zavod za turizem Idrija - Geopark Idrija • Besedilo: Martina Peljhan, Jože Čar, Anka Vončina • Jezikovni pregled: Milanka Trušnovc • Oblikovanje: Ivana Kadivec, Jaka Modic • Fotografije: Aleksander Sinkovec, Anka Vončina, Martina Peljhan, Jani Peternej, Ivan Sinkovec, Radovan Krajšek, Andrija Majes, arhiv Geoparka Idrija (CID) • Izris zemljevidov: Kartografija, Rafael Bizjak • Izris litološkega stolpca: Andrej Albreht • Tisk: A-media d.o.o. • Naklada: 2500 izvodov • Idrija, december 2019

